

'Ik ben natuurlijk helemaal Amsterdamse School'

Citation for published version (APA):

Smits, J., Ploeger, H. D., & Brahn, O. K. (1996). 'Ik ben natuurlijk helemaal Amsterdamse School': Een interview met Prof. mr. O.K. Brahn. *Ius civile : officieel orgaan van de Pitlo-Meijers-Stichting*, 4, 1-10.

Document status and date:

Published: 01/01/1996

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Redactie:
Mr. M.E. Franke, Mr. H.D. Ploeger,
Mr. L. Reurich en Mr. J.M. Smits

Rapenburg 38
2311 EX Leiden
Telefoon: 071-5277400/01

Eindredactie
Mr. W.L. Valk

Correspondenten
Mr. O.A. Haazen M.Juris (Oxon.), Cambridge, Mass. (Harvard)
Mr. F.W.J. Meijer, Tilburg (KUB)

IUS CIVILE

Ius Civile is een uitgave van de gelijknamige stichting en wordt gratis toegezonden aan de donateurs. Losse nummers: f 3,50. ISSN 0929-7448.

DE STICHTING IUS CIVILE

De Stichting Ius Civile heeft volgens artikel 2 van haar statuten ten doel 'het ontplooiën van wetenschappelijke activiteiten op het gebied van het burgerlijke recht in de brede zin des woords'.

De stichting tracht dit doel onder meer te bereiken door de uitgave van het gelijknamige tijdschrift en andere publicaties en voorts door het houden van lezingen en het organiseren van excursies.

Het bestuur van de stichting bestaat uit Mr. J.M. Smits (voorzitter) en Mr. H.D. Ploeger (secretaris-penningmeester).

Donateur van de stichting wordt men door overmaking van een bedrag van tenminste f 25,— op girorekening 456039, ten name van: Stichting Ius Civile te Leiden.

'Ik ben natuurlijk helemaal Amsterdamse School'

EEN INTERVIEW MET PROF. MR O.K. BRAHN

De redactie van Ius Civile kende Prof. Brahn (geboren 1922) vooral als schrijver van een aantal didactisch zeer verantwoorde leerboeken en als begenadigd docent. Dat én zijn verbondenheid met 'de Amsterdamse School' leek ons voldoende reden voor een interview. Op een zonnige donderdagmiddag in april heten wij hem welkom aan het Leidse Rapenburg. Met zijn boeken op tafel en zijn levensloop (van 1946 tot 1964 repetitor in Amsterdam, sinds 1964 aldaar hoofdmedewerker voor burgerlijk recht en sinds 1971 resp. lector en — tot 1984 — hoogleraar aan de Groningse universiteit) in ons geheugen geprent, moet het lukken. Het zou een gesprek worden waarin veel meer aan de orde kwam dan enkel Brahn als docent en schrijver, een gesprek dat ook ging over thema's als de persoon van Eggens, het onderwijs in het Romeinse recht, W.F. Hermans en Groningen, de sale and lease back-constructie, zijn passie voor trams en treinen en dan toch — hoe kan het ook anders — de rijke traditie van de Amsterdamse Faculteit.

Toen ik rechten ging studeren, wist ik er eigenlijk, zoals iedere net afgezwaaide gymnasiast, helemaal niks van af. Ik kende wel wat mensen die rechten gedaan hadden maar uit een echt juridische omgeving kwam ik toch niet. Mijn vader was arts en fysiologisch chemicus. Bij mijn keuze zal wel meegespeeld hebben dat ik in 1941 van school kwam en dat rechten toen de enige studie was die te doen leek. Daar vergiste ik me natuurlijk in. Het was een rare tijd en je moest nadat de Duitsers de universiteit hadden gesloten resp. alleen openhielden voor studenten die een 'loyaliteitsverklaring' hadden

getekend — hetgeen ik uiteraard heb geweigerd — een hoogleraar zien te vinden die bereid was je kandidaats clandestien af te nemen. Zo ben ik bij Pitlo, die ik later natuurlijk heel goed heb leren kennen, terecht gekomen. Hij nam toen inofficieel waar voor Van Apeldoorn. Pitlo vroeg mij onder meer naar het Visbische zeerecht, waar ik nog nooit van had gehoord maar dat ik na het examen nog heb opgezocht in zijn dikke boek. Het stond er inderdaad in. Mijn tentamen economie deed ik in het hoofdgebouw van de Amsterdamse Bank aan het Rembrandtplein. Verrijn Stuart was daar directeur. De eigenlijke hoogleraar economie was Van Embden, maar die zat tot zijn grote geluk — want hij was Jood — in Engeland toen de oorlog begon. Toen heeft Verrijn Stuart gezegd: 'Ik wil de studenten helpen, maar ik ben weg zodra de oorlog afgelopen is'. Zoals van veel studenten uit de oorlog draagt mijn kandidaatsbul ook een andere datum dan waarop ik examen deed. Pas toen ik na de oorlog gezuiverd was mocht ik hem komen ophalen.

Die Faculteit in de oorlog had natuurlijk grote problemen. Van Apeldoorn, die Inleiding gaf, was foutter dan fout en vertelde op college dat alleen in Duitsland de subjectieve rechten juist gewaarborgd werden. Bij dergelijke opmerkingen werd er algemeen gefloten en gelachen in de zaal, wat er meestal toe leidde dat Van Apeldoorn helemaal over de rooie ging. Ik heb de man maar liever vermeden. Dat was sowieso verstandig want hij was niet echt wat je noemt een inspirerend docent.

De meest inspirerende docenten kreeg ik na de oorlog. Ik twijfel dan ook geen moment wanneer jullie me naar mijn leermeesters vragen. Dat zijn Kisch, die Van Apeldoorn opvolgde, Bregstein en Pitlo. Over elk van hen wil ik graag iets vertellen. En dan moet ik eigenlijk beginnen met Pitlo want hij heeft die hele Amsterdamse Faculteit hervormd. Toen Pitlo in 1945 hoogleraar werd, sloeg de kandidaatsstudie werkelijk nergens op. Die bestond uit een nummer-tje Inleiding, een heel klein beetje Oud-Vaderlands recht, flink wat Romeins recht en een tentamen economie. Dat wil zeggen dat wie aan de doctoraalstudie begon in feite van toeten noch blazen wist, maar daar werd door de docenten geen rekening mee gehouden. Of iemand nou dom of slim was, het eerste jaar van het doctoraal was je volkomen kwijt aan proberen te begrijpen waar de hoogleraren het überhaupt over hadden. Je zat er bij en je keek er naar. De studie leek dus nergens naar en dat was in heel Nederland zo.

En toen heeft Pitlo de grote greep gedaan. In het midden van de jaren vijftig heeft hij gezegd: 'Dit wordt te gek. Ik trek het burgerlijk recht naar het tweede jaar'. Iedereen spitte de oren want zo iets was ongekend. Maar de resultaten waren zo overtuigend dat de andere klassieke hoofdvakken ook naar het tweede jaar zijn gegaan en vanuit Amsterdam heeft dat zich verspreid over het hele land. Ideaal was het toen nog niet. Het gekke was dat er juist voor het burgerlijk recht geen enkel goed inleidend handboek bestond en in de doctoraalfase voor het verbintenissenrecht zelfs helemaal geen boek dat bij de tijd was. Je moest dan met een vooroorlogse druk van Hofmann aan de gang. Het hele begrip werkgroep was nog niet uitgevonden en een hoogleraar die meer dan een uur college per week gaf was een uitzondering. Dat veranderde allemaal met de komst van Pitlo.

Pitlo en Bregstein moet je niet over een kam scheren. Bregsteins colleges waren heel bijzonder want hij haalde er van alles bij. Dat kon je eigenlijk pas begrijpen wanneer je na het kandidaats een beetje bijgetrokken was, maar toch ging iedereen naar Bregstein toe. Op een gegeven moment moest hij zelfs de aula gaan gebruiken. Het liep de spuigaten uit. De brandweer begon zelfs bezwaren te maken. Maar daar zaten dan ook de nodige mensen bij die er nog op geen stukken na aan toe waren. Soms ging een half uur heen met een tweespraak tussen Bregstein achter het kathedraal en Schoordijk, eerst nog als student en later als assistent, op de eerste rij. En dat moest je maar behappen.

Pitlo was totaal anders. Die begon het collegejaar bijvoorbeeld met 'Dames en Heren, ik zal dit jaar met U spreken over het vruchtgebruik, wat betekent dat U dit jaar heel weinig over het vruchtgebruik zult horen'. Want zijn grote kunst, waar ik veel van geleerd heb, was om alles met alles te combineren. Naar aanleiding van het vruchtgebruik kun je inderdaad het gehele burgerlijk recht tevoorschijn brengen zonder dat je op de vervelende details van het vruchtgebruik zelf hoeft in te gaan.

Bregstein had met Pitlo afgesproken dat hij het vermogensrecht en het burgerlijk procesrecht zou geven en Pitlo het erfrecht en het huwelijksgoederenrecht. Voor Offerhaus, die een weinig meeslepende spreker was, bleef dan het handelsrecht over. Begrijp me goed, Offerhaus was natuurlijk een groot jurist, maar je ontdekte pas wat je aan hem had wanneer je ver genoeg in de studie was. Hij wist

werkelijk alles en dat bracht hij de mensen op een kalme, half fluis-terende, wijze bij. Heel knap.

Maar als je het over een inspirerende docent wilt hebben, dan moet ik toch in de eerste plaats Kisch noemen. Hij gaf Inleiding en de keuzevakken Engels recht en rechtsfilosofie en als er iemand ziek was en niet snel vervangen kon worden, dan sprong hij in, welk vak het ook was. Er was toen bijvoorbeeld een student die rechtssociologie wilde doen. In die tijd wist niemand precies wat dat was, maar Kisch heeft dat vak toen gegeven. En toen kwam er iemand, die wilde rechtssociologie van het Midden-Oosten doen en dat heeft hij toen ook aangepakt. Waarop hij tegen zijn assistenten, dat waren toen Deelen en Franx, zei: 'Zeg dat ik het niet meer doe want straks gaat het te ver, dan komt er iemand die de rechtssociologie van het Zuid-Zuid-Oosten-Ten Zuiden wil doen'.

Toen ik eenmaal repetitor was, keek ik op een goede dag uit het raam en zag daar de duurste — ik spreek nu over de jaren '50 — Mercedes cabriolet aan komen rijden die je je maar voor kunt stellen. Antraciet grijs met een CC-nummerbord. En daaraan ontsteeg een meneer in een opzichtige camel-jas. Die kwam boven. Hij droeg een aangemeten pak wat nu 2000 gulden zou kosten met een zijden das en een gemaakt hemd. Hij leek op een Duitse filmster uit de jaren '30 zoals je die wel op foto's uit die tijd ziet, gemaakt met zo'n lens met smeersel er op. Hij had zilvergrijze haren en een teint die het midden hield tussen goede Bourgogne en warme doeken van een dure kapper. Hij had bovendien, wat toen nog heel ongebruikelijk was, een aktenkoffertje. Deze meneer was directeur ener NV en wilde rechten studeren. Na zijn kandidaats kwam hij op het spreekuur van Kisch om Engels recht te doen. Kisch ziet hem aankomen en zegt 'Komt U binnen. Neemt U een stoel. Ik zie: U bent werkstudent'. Hetgeen mij onmiddellijk werd doorgebeld door de assistent Deelen: 'Zeg, die vent van jou, die ...'. Dat was een tweesnijdend zwaard want een half uur later reed beneden die Mercedes voor waaraan wederom onze man ontsteeg. Het eerste wat hij zei was: 'Jij hebt me zoveel verteld van Kisch, dat het zo'n gekke man is. En daarin heb je groot gelijk want ik kom bij hem binnen en hij zegt: Ik zie, U bent werkstudent'. Dat is zo'n typisch Kisch-verhaal.

Na mijn studie ben ik gelijk repetitor geworden. Daar ben ik hele-

maal per ongeluk in terechtgekomen. De advocaat die mij had gerepeteerd had geen tijd meer en vroeg mij het van hem over te nemen. Ik vond het geweldig leuk want het was niet een vak voor alleen de domme studenten. Er waren er natuurlijk wel bij die lui waren en dachten dat een repetitor ze wel door het examen zou sleuren, maar dat was toch een minderheid. Op het laatst had ik 80% van de Faculteit, want het was voor bijna iedereen een noodzaak. De colleges noch de leerboeken sloten aan op wat op het examen werd gevraagd, dus je moest een synthese vinden tussen het vak zoals de hoogleraar graag wilde dat je het kende en het eigenlijke vak zoals het in de studieboeken stond. En ik wist wat de hoogleraren zouden vragen.

Ik liep ook regelmatig de colleges van Eggens, die Bregstein na diens dood opvolgde. Zijn colleges waren prachtig! Natuurlijk zei hij allerlei dingen over zijn collega's die je als onaardig zou kunnen betitelen, maar dan begreep je hem niet. Eggens is zijn hele leven corpsstudent gebleven en je moest opmerkingen als over de 'Algemene Wanbegrippen van Meijers' dus niet al te serieus nemen. Bij de Nieuw BW-club is hij ook weggegaan. Er zijn de dolste verhalen over wat hij daar allemaal gezegd heeft. 'En hij — en dan volgde een grote naam — mag niets zeggen over het bezit want daar begrijpt hij niks van'. Met dat soort opmerkingen maak je je niet geliefd. Op college besprak hij wel eens een net verschenen boek. Daar kon hij een heel semester over doen en op het laatste college zei hij dan: 'Dames en Heren, we hebben nu het boek van die-en-die besproken en we hebben geconstateerd dat de woorden 'en', 'daarom' en 'want' sommige keren juist gebruikt zijn'. Dat was Eggens!

Als repetitor heb ik waanzinnig hard gewerkt. In de regel begon ik elke dag om kwart over negen. Dan had ik tussen de middag een half uurtje om mijn boterham te eten en wat te telefoneren. Dan ging het door tot tegen zessen en dan begon ik weer om kwart over zeven. Een keer in de week had ik een avond vrij. Op zaterdag had je dan meestal nog de extraneï. Tijd om een proefschrift te schrijven heb ik nooit gehad, ook niet toen ik eenmaal hoofdmedewerker was geworden. Ik bleef toen eigenlijk hetzelfde doen als ik als repetitor al deed. Het enige verschil was dat ik de studenten toen officieel niet meer met hun voornaam kon aanspreken. Maar toen ik de eerste keer een werkgroep gaf en zei 'Zo mensen, en nu moet ik natuurlijk deftig zeggen: 'dames en heren', steeg er een Homerisch gelach op. Toen

zeiden ze: 'Doet U maar gewoon, dan doet U al gek genoeg'. Dus toen was het toch weer gewoon 'Maarten' en noemt U maar op.

Uiteindelijk ben ik maar drie jaar officieel verbonden geweest aan de Amsterdamse Faculteit. In 1966 ging Cahen naar Groningen en ben ik met hem meegegaan. Het leek mij mooi om nieuw land om te ploegen want het begrip werkgroep was daar totaal onbekend. Groningen was toen een Faculteit van maar heel weinig studenten die ineens begon op te komen. Het stijlverschil met Amsterdam was enorm. Ik begon op mijn brutale Amsterdamse manier alles met grapjes te onderbouwen, maar daar ben ik snel van afgestapt. Ze keken alleen met grote ogen. Niemand lachte, ja behalve één jongen in een tweedejaarsgroep. Maar hij kwam dan ook uit Leiden. Je had in die tijd ook een heel stel nette meisjes dat helemaal geen rechten wilde studeren, maar net zo lang op een Universiteit wilde zitten tot ze de juiste jongen op hun niveau hadden gevonden. Die zaten bij de werkgroepen op de laatste rij en zeiden nooit wat. Maar die waren bij mij toch aan het verkeerde adres want ik liep dan door de middengang om ze vragen te stellen. Als er dan geen enkel antwoord kwam, werd ik zeer sarcastisch: 'Als U niet van plan bent te studeren, waarom gaat U dan niet naar een babbelvak toe?' Dat werd me niet altijd in dank afgenomen.

Ik heb de oude Pitlo eens uitgenodigd om naar Groningen te komen en toen bleek de grootste collegezaal niet groot genoeg. De mensen stonden in de gangpaden. Dat had Pitlo nog nooit meege maakt. Hij is toen in een hotel gaan logeren en toen ik hem daar de volgende dag bezocht, zei hij: 'Nou, het is wel Groningen. Ik laat me altijd het ontbijt naar de kamer brengen en toen kwamen ze, maar er zat geen brood bij. Dus heb ik gebeld en toen kwam er na een paar minuten een jonge kelner die met Gronings accent zei: 'U had brood willen hebben?''

Pitlo kende Groningen natuurlijk toen al, want hij was er in de jaren '20 een tijd opleider voor de notariële studie geweest. Dat heeft hij vreselijk gevonden. Zijn bourgondische aard en Groningen gingen absoluut niet samen. Toen we op afscheidsbezoek gingen voor ons vertrek naar het Noorden, toen zei hij tegen mijn vrouw: 'Mevrouw, denkt U er om, de Groningers zijn buitengewoon onbetrouwbaar'. Als er iets is dat niet klopt, dan is het dat wel.

Iemand die de Groningers ook nooit begrepen heeft, is W.F.

Hermans. Ik kende hem al van het Barlaeus, waar hij een klas boven me zat, en van de literaire Barleanenvereniging waar we allebei lid van waren. Daar maakte hij al ruzie en die mocht ik dan weer bijleggen. Ach, hij heeft altijd ontzettend de pest gehad aan Groningen. Als je 'Onder Professoren' leest, dan zie je dat hij de Groningse mentaliteit totaal niet begreep en waarschijnlijk ook niet wenste te begrijpen. Toen ik er nog niet lang was, kwam ik hem een keer tegen op straat. Ik zei: 'Zo Wim, Groningers onder elkaar'. Als blikken hadden kunnen doden was ik op dat moment dood neergevallen.

Van het begin af aan heb ik het zakenrecht het interessantste gedeelte van het vermogensrecht gevonden. Je moet net zo lang denken tot het klopt of tot jij denkt dat het klopt. Het is werken op de vierkante centimeter. En dat voor een domme alpha als ik! In Groningen hebben we de eerstejaars een tijdlang intelligentieonderzoeken laten afnemen. Toen bleek dat de HBS-A-studenten achteraan kwamen, daarvoor HBS-B, Gymnasium Alpha stond iets daarboven en helemaal bovenaan stond Gymnasium Beta. Maar we hebben toen ook ontdekt dat het lezen van moeilijke Latijnse en Griekse schrijvers zeker zo goed traint voor de rechtenstudie als de wiskunde. Het gaat om een bepaalde mentaliteit: het iets precies kunnen uitvlooien. Dat werken op de vierkante centimeter vind ik heerlijk. In die zin ben ik ook wel een echte jurist, hoewel ik niet — zoals Kisch eens heeft gezegd — voor mijn plezier de Gerechtsdeurwaarder zou lezen.

Ik geloof dat het op zichzelf een goede zaak is dat arresten als elementaire bestanddelen van de rechtenstudie worden beschouwd. Ook in mijn tijd moest je ze uit je kop kennen en in mijn onderwijs vond ik het aardig aan de hand van één beslissing het hele recht door te gaan. Nu laat ik even daar of er nog mensen zijn die op arresten dressereren — dat was vroeger wel zo — maar zonder die arresten kunnen we niet want ze vertellen ons hoe het is. Ik heb de tijd meegemaakt dat ineens al die arresten over fiduciaire eigendom losbarstten en die stonden helemaal niet in de literatuur. Dan zei je: 'Kijk eens mensen, in je boek staat dat dat wel zus of zo zal wezen, maar nu zegt de Hoge Raad dit en dat'.

Dat belang zie je ook weer terug in de recente discussie over Keereweer/Sogelease en het fiducia-verbod. Ik vind wel dat de wetgever een grote omissie heeft gepleegd door de fiduciaire eigen-

dom af te schaffen en niets te regelen over de leasing. Dat kan helemaal niet! Natuurlijk is leasing heel vaak een sjiekere term voor huur of huurkoop, maar als je het boerenbedrog er van afhaalt, dan houd je nog een aantal grote hoofdstukken over waar nooit echt iets mee gedaan is. De echte handelsrechtmensen interesseren zich er onvoldoende voor en de mensen van het burgerlijk recht zeggen dat het iets voor anderen is. Keereweer is nog maar het eerste arrest. Volgens mij komt er nog veel meer.

Dat heb je vroeger ook gehad. Stel je voor dat je in 1949 het verbintenissenrecht moest bestuderen. Waar zocht je dan de onrechtmatige overheidsdaad? Je komt er nooit op: in het Zakenrecht van Scholten, bij de eigendom. Dat kwam omdat de onrechtmatige daad toen nog niet in de Asser-serie was behandeld. Scholten heeft daaraan in de laatste druk van zijn Zakenrecht uit 1945 toen aandacht besteed in het kader van misbruik van recht en hinder met als gevolg dat de onrechtmatige overheidsdaad later eigenlijk nergens echt werd behandeld. De civilisten vonden dat iets voor de mensen van publiekrecht en die vonden dat weer typisch onrechtmatige daad, wat hun niet aanging.

Tot in de jaren zestig was het administratief recht nauwelijks een vak. Professor Vegting gaf dat als een soort bijproduct van het staatsrecht. Hij gaf zijn studenten het beeld mee van de tramrozet, de rozet van Vegting. Omdat die vast zit aan de muur, houdt hij aan twee kanten de tramdraden vast. Wil je daar als huiseigenaar tegen optreden, dan kun je aan de ene kant zeggen: je mag niet aan mijn eigendom komen. Aan de andere kant kun je zeggen: je vervult je overheidstaak op onrechtmatige wijze door dat ding aan mijn muur vast te maken. Dat dat indruk op mij heeft gemaakt, komt natuurlijk ook doordat ik mijn hele leven al geïnteresseerd ben geweest in trams en treinen. Als klein jongetje kende ik alle trambestuurders. Ook op het Haarlemmermeertje, het treintje van Amsterdam via Uithoorn naar Nieuwersluis, kende ik iedereen. Ik kwam ook vaak op het depot van Amsterdam CS. De depotchef was zo'n heer. Die had evenveel sterren als de stationschef van 't Centraal.

Die hobby heeft een paar fraaie anekdotes opgeleverd. Brunner praat nog altijd over het geval dat Van Gerven naar Groningen kwam. Die was per vliegtuig op Eelde gearriveerd en moest toen terug naar Leuven. Men wilde daarover gaan opbellen. Toen zei ik: dat hoeft niet. Je gaat zo en zo laat uit Groningen weg, dan stap je in

Rotterdam over en toen wist ik ook nog te vertellen hoe laat ongeveer de trein in Mechelen naar Leuven ging en vanaf welk perron. Maar het verhaal dat ik alle dienstregelingen van Europa uit mijn hoofd ken, nee dat is sterk overdreven.

Ik vraag me af of er met de huidige studieplanning nog voldoende ruimte is om de juridische manier van denken aan te leren. Ik moest de mensen indertijd vertellen hoe ze een Digestenplaats moesten vertalen want elke tweede student moest dat op zijn kandidaats doen en als je dat nooit eerder geoefend had, zat je voor aap. Ik repeteerde ook aan de hand van die Digestenplaatsen. Dan zei ik: kijk eens, zo was dat bij die oude Romeinen en hoe is dat nu bij ons? Daardoor kregen ze een driedimensionaal beeld. Als je dan nu in de krant leest dat een of andere commissie heeft gezegd dat er steeds meer grensvakken moeten worden gedaan in die paar jaar die de rechtenstudie nu telt, dan wind ik me daar erg over op. Wie op zichzelf uiterst interessante nevenvakken als rechtsfilosofie ten koste wil laten gaan van de klassieke hoofdvakken is niet goed bij zijn hoofd. Als iemand werkelijk studeert, dan kan hij het in de nu voorgeschreven tijd al nauwelijks bijbenen, laat staan wanneer je er nog meer verplichte vakken bij verzint.

Mijn relatie met Leiden? Na mijn emeritaat heb ik in Leiden nog een paar keer college gegeven op verzoek van collega Kleijn. Dat vond ik erg leuk want ik miste het onderwijs zeker toen erg. Ik heb in Leiden ook nog wel wat contact gehad met de repetitor Witkam, een zeer opmerkelijke figuur. Ik ben wel eens op bezoek geweest in zijn huis op het Rapenburg. Hij leefde volledig in het Romeinse recht en las 's avonds, ik geloof zelfs in bed, van glossen voorziene Digestenteksten.

Wat betreft Leiden heb ik van mijn leermeesters natuurlijk wel een tik meegekregen. Voor Pitlo bestond Leiden eigenlijk helemaal niet. Bregstein is een ander verhaal want hij zat in de vaste club voor het nieuwe BW. Regelmatig kwam hij op college vertellen waar ze het nu weer over gehad hadden. Dat was fascinerend. Het was niet zo dat werd gezegd dat Leiden minder was of dat Meijers niet goed was of meer van dergelijke onzin. Maar je zat als student in Amsterdam en dan wist je in die tijd — eind jaren '40, begin jaren '50 — dat dat de beste opleiding van Nederland was. Tot de donderende slag kwam dat Bregstein was verongelukt.

Als ik terugkijk, dan heb ik toch geprobeerd om zoveel mogelijk in de Amsterdamse geest door te werken. Bijvoorbeeld bij de bewerking van Pitlo's Zakenrecht. Als je kijkt naar het leerstuk van 2014, dan zie je dat Pitlo daar een goed verhaal over gehouden heeft in de Korte Uitleg, maar dat het in zijn Zakenrecht bij de rechtsgevolgen van bezit werd behandeld. Terwijl dat typisch de leer van Meijers is: burgerlijk bezit is eigendom! Ik heb dat toen naar de levering overgebracht. Ja. Ik ben natuurlijk helemaal Amsterdamse School.

H.D. Ploeger

Het dossier Reuvens (I)

JULI 1816

Het zijn waarschijnlijk weinig ontspannen dagen voor de Gouverneur van de provincie Zuid-Brabant. In Brussel is sinds woensdagavond 11 juli niemand minder dan Jan Evarist Reuvens, president van het Hooggerechtshof van Den Haag, vermist. Om zes uur verliet hij zijn logeeraadres in de *Rue Montagne de la Cour* — een zijstraat van de *Place Royale*, vlak bij het Park van Brussel — voor zijn gebruikelijke avondwandeling. Ongeveer twee uur later zou hij nog gezien zijn door een getuige, even buiten de stadswallen bij de *Porte de Namur* en kennelijk op de weg terug naar de stad. Vanaf dat ogenblik ontbreekt van Reuvens elk spoor. Ondanks alle naspeuringen is de vermiste twee dagen later nog altijd niet boven water gekomen en er zijn aanwijzingen dat de man het slachtoffer is geworden van een ernstig misdrijf. De Gouverneur besluit dan de minister van Justitie, Cornelis Felix van Maanen, officieel op de hoogte te stellen van de raadselachtige verdwijning van de Noord-Nederlandse jurist.¹

'Bruxelles, 12 juillet 1816

Monsieur,

J'ai l'honneur d'informer Votre Excellence, que depuis avant hier au Soir, Mr. le

¹ Tenzij anders is vermeld bevinden alle documenten waaruit wordt geciteerd zich in het Algemeen Rijksarchief, Tweede Afdeling, Archieven van het Ministerie van Justitie 1813-1876 (2.21.098), inv. 454, (Geheim archief) 1816, dossier 12 *secret* (op de omslag aangeduid als: 'stukken, rakende de omstandigheden van het overlijden te Brussel van den Heer President Mr. J.E. Reuvens, lid der Commissie tot herziening van het ontwerp van Burgerlijk Wetboek').